Zelfs was er een oogenblik sprake dat wijlen Prof. Hofstede de Groot zou zijn uitgenoodigd.

Het feit, dat de brief van generaal Field verloren ging, doet dus niets ter zake.

Dit is bijkomstig.

Het hoofdpunt waarop het aankomt is, dat de resolutie, die een dam tegen de losrafeling der Schrift kon opleveren, niet aangedurfd, maar in stilte gesmoord is.

En onze Haagsche broederen, die zelven deze resolutie ondersteunden, moeten, dunkt ons, niet minder dan wij van de beteekenis van dit feit doordrongen zijn.

Niet onbelangrijk is de opmerking van N. J. E. in *De Roeper*, naar aanleiding van het geschil dat over den ketterdoop rees.

De doop, zoo zegt hij zeer terecht, is in de plaats van de besnijdenis gekomen. Nu was ook Ismaël besneden, en wierd voorts besneden elk Arabier. Zoo zou dus naar uw voorgeven, heel Arabië tot de zichtbare kerk behoord hebben. Wat niet zoo is. En hiermeê ligt uw stelling.

Doch spreke hij voor zichzelf:

»Dewijl de doop in de plaats der besnijdenis gekomen is" en in wezen hetzelfde beteekent en verzegelt, zoo kan dit ons hier zeker ten gids en ter leering zijn.

Voor Abraham en zijn zaad was de besnijdenis het zegelteeken van Gods genadeverbond aan hem gegeven. Door dat zegelteeken behoorden zij tot de zichtbare kerk dier dagen. Nu werd Ismaël ook besneden; ook Zimram, Joksan, Medan, Midian, Jisbak en Serah, de zonen van Abraham bij Ketura. Zij hebben de bediening der besnijdenis ook in hun geslacht voortgezet. De Ismaëlieten deden het op dertienjarigen leeftijd, de anderen op den achtsten dag na de geboorte.

Ismaël wordt op Gods bevel uitgeworpen; de zonen van Ketura weggezonden met een geschenk. Zij behooren nu niet langer tot het huisgezin van Abraham. Zij houden op lid der zichtbare Kerk te wezen. Het »teeken der besnijdenis" wordt wel in hunne geslachten voorgezet, maar was het, nu zij buiten de zichtbare Kerk zijn, nu nog »een zegel der rechtvaardigheid des geloofs", des genadeverbonds? Volstrekt niet, want »in Izaäk zal u het zaad genoemd worden." »De zoon der dienstmaagd zal niet erven met den zoon der vrije". Izaäk was de zoon der belofte. Op hem en zijn zaad gaat die belofte over. Voor hem en zijn zaad was en bleef de besnijdenis een zegelteeken van Gods verbond. Door hem wordt gewandeld in de voetstappen des geloofs van vader Abraham. In alle verbonden zijn dan ook twee deelen begrepen. Tegenover de verbondsbelofte van God staat de aanneming en gehoorzaamheid des geloofs van den mensch. Aan den gelooyige wordt dan ook alleen Gods verbond verzegeld. Maar waar men nu een ongeloovige en wederspannige wordt: waar men Gods verbond ontheiligt, verbreekt, ja, wat gebeuren kan, tot eene openlijke verwerping komt, wordt men afgehouwen door ongeloof. De tak van den olijfboom wordt afgebroken. Maar de afgebroken tak is geen deel, geen lid van den olijfboom meer. Dat afgebroken deel sterft en kan als dood hout nog een langen tijd bestaan. Zulk een deel is geen lid meer van de zichtbare Kerk des Heeren.

De bediening van de besnijdenis of den doop moge als zinnebeeld als eene eerwaardige plechtigheid of iets dergelijks worden voortgezet, in zulk eene afvallige vergadering of vereeniging eener voormalige kerk, is het geen zegelteeken van Gods verbond.

Het behoeft wel nauwlijks aanwijzing, hoe hierover te oordeelen zij.

Noch de besprenging met water, noch de afsnijding der voorhuid is uitsluitend aan de kerke Gods eigen.

Tal van andere volken hebben ook besprenging en indompeling, en evenzeer kenden ook tal van andere volken de besnijdenis. Bij de Egyptenaren, bij de Edomieten, bij de Moabieten, kortom in heel het Oosten was deze gewoonte in zwang.

Ware door ons derhalve de (natuurlijk ongerijmde) stelling verkondigd, dat in alle landen waar *besprengingen* plaats grijpen deze besprenging een sacrament van Christus is, dan zou de heer N. J. E. volkomen terecht hebben opgemerkt, dat in tal van andere landen ook *besnijdenis* bestond, zonder dat dit iets te maken had met de zichtbare kerk.

Maar, gelijk men begrijpt, beweerden we zoo iets volstrekt *niet*. Volstrekt *niet* elke natmaking of besprenkeling bespraken we, maar uitsluitend die besprengingen, die krachtens Gods gebod, naar luid van het doopbevel plaats grepen, en op dien grond door alle Christelijke kerken als doop erkend wierden.

Ook bij de besnijdenis moet dus onderscheid gemaakt tusschen een gewone, natuurlijke amputatie, gelijk nu nog wel, ook ten onzent en onder Christenen, door doctoren geschiedt, en tusschen die eigenlijke besnijding der voorhuid, die krachtens 's Heeren gebod en onder de belofte Gods *als sacrament* plaats grijpt.

En dit nu greep niet alzoo plaats bij de Egyptenaren of Edomieten of Arabieren, maar alleen *bij Israel*.

Beide malen mag derhalve alleen rekening gehouden met die besprenging en die besnijdenis, die als *sacrament* in naam van Jehova, God Drieëenig, plaats grijpt.

Elke andere besprenkeling of amputatie telt niet meê.

Of wijst de heer N. J. E. er soms op, dat Ismaël zelf toch wel terdege het echte sacrament had ontvangen, zoo stemmen we dit toe, maar *Ismaël is dan ook weggezonden* en hiermeê afgesneden van *Abrahams huis*.

Geheel overeenkomstig waarmeê ook wij staande hielden, dat de kerk het recht en den plicht heeft, om een gedoopte, die van Jehova afvalt, af te snijden van het huis Gods.

In een voorwoord voor den bundel van *Dagen van goede boodschap* schreef Dr. Kuyper over het vieren van heilige dagen dit:

»Christus' Kerk viert geen heilige dagen. Alle dagen zijn voor Gods kind gelijk. Sinds de schaduw wegviel, kleeft er aan de dagen geen heiligheid meer. En we zouden bastaardzonen onzer vaderen zijn, indien de Gereformeerde kerk in de onderscheiding der dagen terugviel.

Nochtans zijn er, naar onze menschelijke beperktheid, toch wel dagen van *gedachtenis*. Dagen, waarop naar aloude traditie heel de Christenheid zich, meer dan anders, bij de herdenking van machtige heilsfeiten, door het Genadeverbond, vereenigd weet."

Hierop teekent *De Bazuin* aan:

De volgende opmerkingen geeft het woord dat in Dr. K's »*Dagen van goede boodschap*" voorafgaat. De eerste is op deszelfs aanhef: »Christus' kerk heeft geen heilige dagen" »noch BIJ HAAR zijn er naar onze menschelijke beperktheid wel dagen van *gedachtenis*."

Welnu al de 50 à 60 heele of halve heilige dagen, waar Rome 's Heeren heiligen dag grootelijks door heeft in de schaduw gesteld, wat waren ze oorspronkelijk anders dan dagen van *gedachtenis?*

Daarom heeft de gereformeerde kerk in de dagen harer wording die alle afgeschaft, de *afschaffing* van die *alle* gepredikt."

De woordekens: BIJ HAAR (d. w. z. *bij de kerk*), die we kapitaal lieten drukken, zijn door *De Bazuin* niet van Dr. K. overgenomen, maar in zijn tekst (natuurlijk geheel te goeder trouw) ingelascht, zooals vergelijking met het oorspronkelijke zien doet.

Hiermeê vervalt dus de geheele opmerking.

Hetgeen werkelijk door Dr. K. geschreven wierd, doelt juist op afschaffing van *al* wat den eenen dag van den anderen onderscheidt.

Daarin school Romes fout.

En daartegen hebben onze vaderen geijverd.

Wij voor ons doen dan ook gaarne mede, om al wat in de kerkelijke practijk nog aan den ouden zuurdeesem herinnert, weg te nemen.

In de *Vleeschwording des Woords*, die onlangs het licht zag, bracht Dr. Kuyper in een breede voorrede het droeve feit te berde, dat Dr. Böhl in zijn *Dogmatik* had kunnen en durven schrijven: Christus is evenals onzer één onder de toerekening van Adams schuld geboren.

Tegen deze critiek is Dr. Böhl in verzet gekomen in een geschriftje, 54 bladz. groot, dat te Amsterdam bij Scheffer & Co. het licht zag onder den titel: *Zur Abwehr, etliche Bemerkungen gegen Professor Dr. A. Kuyper's Einleitung zu seiner Schrift „Die Incarnation des Wortes" von Dr. Ed. Böhl, Prof d. Theologie in Wien.*

Overmits Dr. Böhl op bladz. 20 van zijn *Abwehr* de kapitale fout van deze critiek in een miskenning van het *werk des Heiligen Geestes* ziet, en juist een uitgave in drie deelen over het *Werk van den Heiligen Geest* van de hand van Dr. Kuyper ter perse gieg, schijnt het veiligst, de bespreking hiervan uit te stellen tot de voorrede van dit werk voor ons ligt.

Reeds nu echter willen we niet verhelen, dat tweeërlei in deze anticritiek ons pijnlijk aandeed.

Vooreerst dat Dr. Böhl, wel verre van de gemaakte bedenkingen te weerleggen, ze zelfs niet bespreekt en heet af te doen met dit nootje op pag. 43: »Die Gegensätze, die Dr. Kuyper macht... laboriren an grosse Undeutlichkeit, — ich lasse sie auf sich beruhen!"

Welk een gemis aan wetenschappelijken zin!

En ten tweede, dat Dr. Böhl, wel verre van in Christelijken toon, als een broeder te schrijven, zijn geschriftje ontsiert met spijtige spotternij, die verraadt hoe hij zich in zijn hoogheid gekrenkt gevoelt.

Slechts één voorbeeld.

Omdat een *Heraut*-artikel de quaestie van den staat des menschen o. m. met een beeld aan een stoomschip ontleend toelichtte, wordt heele pagina's lang de draak gestoken met deze „nieuwe scheepsinrichting van Dr. Kuyper".

In Weenen moge dit goede munt zijn, in Amsterdam is men er nog te degelijk voor.

We doen tot deze lieflijkheden het zwijgen.

Slechts dit zij nu reeds gezegd: Waar Dr. Böhl door een breed vertoog over de leer der Verbonden, gelijk Dr. Kuyper die gaf, de aandacht poogt af te leiden, zullen wij te schrapper voet bij stuk houden.

»Adams zonde, gelijk aan ons, zoo ook aan Christus toegerekend!" dát is de eigenlijke stelling die Dr. Böhl voor zijn rekening heeft.

En die moet hij, ook na zijn *Zur Abwehr*, nog bewijzen, — of, wat een zegen ware, *herroepen* 1).

KUYPER.

1) Op de kinderachtige opmerkingen op blz. 42, als wist Dr. K. nog minder dan *»jeder aufänger weiss"*, kan veilig het stilzwijgen bewaard. Als Dr. B. beter lezen wil wat er staat, kan hij te dezen zichtzelf corrigeeren.

Opgave van Gereformeerde kerken,

waarin tengevolge van het conflict van 1836 de reformatie in de kerkregeering geheel of gedeeltelijk tot stand kwam.

Daar de heer Van Alphen in zijn *Kerkelijk Handboek* wel een loflijke poging heeft gewaagd, om ook te doen uitkomen welke kerken reeds met de reformatie meêgingen, maar hierin niet dan zeer gebrekkig slaagde, sta hier een volledige opgave, natuurlijk enkel van de namen der kerken en den dag van haar reformatie. Nadere bijzonderheden vermeldt eerlang een klein handboekje, dat bij Wiersma, zoo we wel zijn ingelicht, op de pers is.

Houde de heer Van Alphen ons ten goede, dat we ons nog de vraag veroorloven, welk bezwaar er voor hem bestaan kan, om ons onze pretentie te laten, ook al is hij het met die pretentie niet eens. Nu echter boekt hij ons *als nieuw opgetredene gemeenten*, zoo zelfs, dat hij de predikanten opteekent als op zekeren datum bij deze nieuwe gemeente in dienst getreden. Hiermeê kiest hij natuurlijk partij *tegen* ons, terwijl hij zelf zegt, *dat dit in zijn kader misplaatst is*. Ons dunkt, hij had moeten zeggen: »De zich noemende Ned. Geref. kerken, die beweren enz."; die bewering voor onze rekening latende.

De lijst, die we bedoelden, is aldus:

Provincie Gelderland.

20 Kerken.

Classes Arnhem, Nijmegen, Zutphen, Tiel en Zaltbommel.

13 Kerken.

Classis Arnhem.	*Datum van aanvang der reformatie.*	
Arnhem	20 Juni	1887.
Dieren	14 Februari	»
Velp	22 Mei	»
Bennekom	14 Februari	»
Ede	3 Juni	»
Classis Nijmegen.		»
Nijmegen	23 Februari	»
Randwijk	7 Augustus	»
Zetten	27 September	»
Classis Zutphen.		
Gendringen	23 October	»
Aalten	15 Februari	»
Winterswijk	9 Augustus	»
Classis Tiel.		
Kuilenburg	25 Juli	»
Classis Zaltbommel.		
Aalst	6 Juni	»
Classis Harderwijk.		

7 Kerken.

Barneveld	4 September	1887.
Ermeloo	14 Augustus	»
Harderwijk	25 Maart	»
Kootwijk	2 Februari	1886.
Nijkerk o/d. Veluwe.	4 Maart	1887.
Voorthuizen	11 Februari	1886.
Nunspeet	11 September	1887.

Provincie Zuid-Holland.

37 Kerken.

Classes 's-Gravenhage, Gouda en Leiden.

19 Kerken.

Classis 's-Gravenhage.		
's-Gravenhage	26 Juni	1887.
Delft	12 Juni	»
Loosduinen	2 October	»
Classis Gouda.		
Gouda	19 Juni	1887.
Oudewater	2 Maart	»
Reeuwijk	13 Juli	»
Waarder	7 Maart	»
Haastrecht	1 Mei	»
Classis Leiden.		
Leiderdorp	15 Juli	1886.
Oudshoorn	27 October	1887.
Zwammerdam	24 Mei	»
Aarlanderveen	1 Februari	»
Bodegraven	21 Augustus	»
Leimuiden	7 Februari	»
Nieuwveen	25 October	»
O. en N. Wetering.	3 Februari	»
Rhijnsaterwoude	4 September	»
Woerden	27 December	»
Zevenhoven	30 Januari	»

Classes Rotterdam, Dordrecht en Brielle.

18 Kerken.

Classis Rotterdam.		
Rotterdam	5 Januari	1887.
Delfshaven	8 December	»
Maassluis	3 Maart	»
Schiedam	13 Mei	»
Vlaardingen	26 Juni	»
Bleiswijk	26 Juni	»
Kralingen	9 Mei	»
Barendrecht	29 Januari	»
Charlois	14 December	»
IJsselmonde	8 December	»
Classis Dordrecht.		
Dordrecht	1 Augustus	»
Heinenoord	25 Februari	»
Nieuw-Lekkerland	3 Januari	1888.
Classis Brielle.		
Nieuw-Helvoet	7 Juli	1887.
Rockanje	22 Juli	»
Zuidland	14 Februari	»
Sommelsdijk	21 November	»
Stad aan 't Haringvliet		

Provincie Noord-Holland.

16 Kerken.

Classes Amsterdam, Hoorn en Edam.

8 Kerken.

Classis Amsterdam.		
Amsterdam	16 December	1886.
Amstelveen	13 November	1887.
Ouderkerk a/d Amst.	11 November	»
Sloterdijk	9 October	»
Bussum	25 Juli	»
Naarden	4 Mei	»
Noderhorst den Berg	3 Juli	»
Classis Edam.		
Holijsloot	15 Juli	»

Classes Haarlem en Alkmaar.

8 Kerken.

Classis Haarlem.		
Beverwijk	23 October	»
Haarlem	3 Juni	»
Nieuwvennep	2 Maart	»
Wormer	22 November	»
Zaandam	9 Mei	»
Classis Alkmaar.		
Alkmaar	6 November	»
Anna Paauwlonapold.	26 December	»
Helder	25 September	»

Provincie Zeeland.

10 Kerken.

Classes Middelburg, Zierikzee, Goes en IJzendijke.

Classis Middelburg.		
Middelburg	8 Maart	1887.
Koudekerke	10 Juli	»
Vlissingen	7 October	»
Gapinge	3 Juni	»
Serooskerke op Walcheren	6 April	»
Vrouwenpolder	28 Maart	»
Classis Zierikzee.		
St. Maartensdijk	15 September	»
Poortvliet	10 Augustus	»
Classis IJsendijke.		
Axel	19 December	»
Terneuzen	10 Augustus	»

Provincie Utrecht.

18 Kerken.

Classes Utrecht en Wijk.

10 Kerken.

Classis Utrecht.		
Utrecht	23 Maart	1887.
Harmelen	19 Mei	»
Montfoort	6 November	»
Vreeswijk	22 December	»
Baambrugge	2 Mei	»
Kamerik	26 Juni	»
Mijdrecht	2 Mei	»
Classis Wijk.		
Amerongen	6 Januari	1888.
Driebergen	3 November	1887.
Venendaal	4 November	»

Classis Amersfoort.

8 Kerken.

Amersfoort	6 Juli	»
Baarn	1 Augustus	»
Bunschoten	24 Januari	»
Soest	27 November	»
De Bildt	18 November	»
Tienhoven	26 Mei	»
Westbroek		
Zeist	15 Juni	»

Provincie Friesland.

33 Kerken.

Classes Sneek, Franeker en Heerenveen.

11 Kerken.

Classis Sneek.		
Sneek	22 Juli	1887.
Gaastmeer	13 November	»
Heeg	23 Januari	»
Woudsend	30 September	»
Classis Franeker.		
Harlingen	18 Augustus	»
Oosterbierum	December	»
Lollum	2 Juli	»
Winsum	10 Mei	»
Makkum	6 April	»
Wons	9 Februari	»
Classis Heerenveen.		
De Lemmer	20 Februari	»

Classes Leeuwarden en Dokkum.

22 Kerken.

Classis Leeuwarden.		
Leeuwarden	3 October	»
St. Anna Parochie	20 April	»
Berlicum	15 Augustus	»
Garijp	7 Februari	»
Oostermeer	27 Juli	»
Hijlaard	17 Januari	»
Classis Dokkum.		
Akkerwoude	9 Juli	»
Dokkum	9 Mei	»
Rinsumageest	21 December	»
Augustinusga	5 Maart	»
Buitenpost	22 Februari	»
Drogeham	8 Mei	»
Gerkesklooster	19 October	1886.
Kollum	7 Juli	»
Kooten	26 December	1887.
Surhuizum	13 April	»
Reitsum	9 Februari	1886.
Anjum	7 December	»
Engwierum	2 Januari	1888.
Metzlawier	22 Juni	1887.
Nes en Wierum	31 Juli	»
Paesens		»

Provinciën Overijsel en Drente.

7 Kerken.

Classes Zwolle, Deventer, Kampen, Assen, Meppel en Coevorden.

Classis Zwolle.		
Zwolle	27 Juni	1887.
Hardenberg	8 December	»
Classis Kampen.		
Kampen	9 Juni	»
Steenwijk	21 April	»
Zwartsluis	27 Januari	»
Classis Meppel		
Hoogeveen	10 Augustus	1887.
Meppel	18 Mei	»

Provincie Groningen.

5 Kerken.

Classes Groningen, Winschoten, Appingedam en Onderdendam.

Classis Groningen.		
Groningen	19 Mei	1887.
Classis Appingedam.		
Spijk	23 Mei	»
Classis Onderdendam.		
Bedum	6 April	1887.
Zuidwolde	30 Januari	»
Wetsinge-Sauwert	31 Januari	»

Provinciën Noord-Braband en Limburg.

4 Kerken.

Classes 's-Hertogenbosch, Breda, Heusden, Eindhoven en Maastricht.

Classis Breda.		
Klundert	14 Januari	1887.
Classis Heusden.		
's-Grevelduin en Vrijhoeve-Capelle	18 September	»
Sprang	14 October	»
Helmond	15 November	»

Gelderland	20
Zuid-Holland	37
Noord-Holland	16
Zeeland	10
Utrecht	18
Friesland	33
Overijsel en Drenthe	7
Groningen	5
Noord-Braband en Limburg	4
Totaal	150

Tijdens het Synodaal convent in Juni te Rotterdam gehouden, was het aantal dezer kerken 71. In dit halve jaar is het derhalve met 79 vermeerderd.

Hierbij worde tevens in het oog gehouden, dat in tal van andere kerken reeds reformatie doorbrak tengevolge der actie van 1834, en dat in sommige kerken *beide* bewegingen doorwerkten, zonder dat dusver de vruchten hiervan (gelijk *iure divino* eisch is) nog ineen wierden gestrengeld.

KUYPER.

Uit de Pers.

Zelden houden we ons bezig met *personalia*. Er is in al ons jubileeren en gedenken en herdenken, vaak zoo weinig gedacht aan den eenigen *Herder* en zoo overveel aan het menschenkind.

Toch behoeft ons dit *niet* te beletten onderstaande herinnering uit *De Hoop* over te nemen.

Woensdag a. s., den 18den Januari, zal het 25 jaar geleden zijn, dat Prof. Dr. A. H. De Hartog zijn predikambt aanvaardde, na in Dec. tevoren bevorderd te zijn tot Dr. in de letteren en Mr. in de bespiegelende wijsbegeerte. Na ruim 2½ jaar de gemeente van Kessen te hebben gediend, vertrok hij naar het lieve Lent, tegenover Nijmegen, en werd er in Sept. 1865 bevestigd.

Niet lang mocht hij daar vertoeven. Reeds den 15den Januari 1867 hield hij zijn intreërede in de Groote kerk te dezer stede, naar aanleiding van Jozua 1: 9a: »Heb Ik u niet bevolen? Wees sterk en heb goeden moed en verschrik niet."

Zwak naar het lichaam, was hij sterk in zijnen God.

Menigeen zal zich herinneren, hoe hij zich verplicht zag, na in de Prinsenkerk gepredikt te hebben over Gen. 18: 14a: »Zou iets voor den Heere te wonderlijk zijn?" voor eenigen tijd rust te nemen, om met dienzelfden tekst in een Woensdagmorgenbeurt, 9 maanden later, zijn werk te hervatten. Ruim 16 jaar mocht hij der Kerk van Rotterdam het Evangelie verkondigen en in dien tijd herhaaldelijk bedanken voor beroepen naar: Kortgene, Utrecht tweemaal, Amsterdam driemaal en Den Haag, totdat hij in 1882 geene vrijheid had, om voor de benoeming tot Professor aan de Vrije Universiteit te bedanken.

Met leedwezen stond men hem af aan de Stichting, die toch allen lief en dierbaar was. Vooral in het praktische leven wist hij altijd zulk een waar prediker te zijn!

Den 3den Sept. 1882 predikte hij zijn afscheid naar aanleiding van Rom. 8: 35: »Wie zal ons scheiden van de liefde van Christus? enz." en trad na dien tijd, vooral in de laatste jaren, herhaaldelijk op in den dienst des Woords in onze stad.

Spare de Heere, zijn God, hem nog langen tijd, opdat het zilver eens goud worde en hij nog voor velen ten zegen zij, en mogen de wolken, die zijn hoofd verdonkeren, nog eens doorbreken, om de vriendelijke zonnestralen door te laten.

Daar Prof. De Hartog de eenige der oudere Rotterdamsche predikanten is geweest, die in de ure van den strijd niet bezweek, maar *deed* gelijk, ja *meer* dan hij *gesproken* had, waar anderen, die o, zoo hoog spraken, toen de vervolging kwam zoo diep wegzonken, heeft hij aanspraak op onze liefde om zijn trouw.

Opmerkelijk is wat *De Hervorming* als klacht uit Duitschland laat hooren:

»Hoe bedroevend is de tegenstelling (met de kath. Kerk namelijk), die de protestantsche in Duitschland aanbiedt! De oude verdeeldheden duren voort en worden zorgvuldig in stand gehouden; de geschillen in eigen boezem verminderen niet; integendeel, zij vermeerderen. Invloed van de protestantsche kerk op het openbare leven bestaat bijna niet; meer nog: iets van den roomschen geest doet zich meer en meer in de protestantsche kerk gevoelen.

De zaak van het protestantisme geniet noch de gunst des tijds, noch die der openbare machten. Vandaar eene koortsachtige gejaagdheid in zekere protestantsche kringen en angstige zorgen voor de toekomst.

Neen, zeker, wij zullen ons niet opzijde laten schuiven. Wij dulden niet dat men ons houdt voor wat oud-roest maast de blinkende gouden munt op den roomschen stempel geslagen. Het duitsche protestantisme moet zijne stellingen behouden: het is nog het zout der aarde en het licht van ons volk. Het moet opwaken en zich afvragen, hoe het heeft kunnen inslapen toen het wakker moest zijn. Dan zal de vrijzinnige richting zich beter doen gelden in de protestantsche wereld, want meer dan eenige andere heeft zij den protestantschen geest bewaard, en indien deze richting kwam te verdwijnen, zou dit een teeken zijn dat het protestantisme als geestelijke macht achteruitgaat en plaats ruimt voor andere machten. De herinnering aan zijn beginsel, aan het recht en de vrijheid tot zelfstandigheid in godsdienstige zaken, aan het idealisme, dat het vertegenwoordigt in de nieuwere geschiedenis en in de geestelijke ontwikkeling van ons volk, deze herinnering geniet heden ten dage de gunst niet van hen, die de kerk besturen en het gezag in handen hebben. Meer macht, meer geld, uitgebreider bevoegdheden en grootere heerschappij der confessie, niedaar het programma, dat de protestantsche kerk uit hare vernedering zal opheffen; dat zijn de middelen, waardoor de kerk gered moet worden van de verdeeldheden die haar verscheuren, de middelen, die een tegenwicht moeten vormen tegen den invloed, dien heden ten dage de roomsche kerk uitoefent.

Ziedaar de geest die voorzat op de algemeene Lutherssche samenkomst te Hamburg, waar men, zich vastklemmende aan de Luthersche confessie, zich van den *Evangelischen Bund* heeft afgescheiden, omdat in dezen bond richtingen vertegenwoordigd zijn, die niet aan de tooverkracht der confessie gelooven.

In hetzelfde vaarwater zeilen de lieden van de *Positive Union* in Pruisen, die aan het Duitsche protestantisme hun cachet willen indrukken, door het confessioneel element en de dwangpolitiek te versterken, bewerende dat zij de protestantsche kerk tot dezelfde hoogte als de roomsche kunnen opvoeren, op voorwaarde dat alle macht hun in handen worde gesteld.

Evenals in de Berlijnsche *Stadtmission* de ware »redders en verlossers" samenkomen, de hooge aristocratie van geboorte en beroep in wereld en kerk, in den naam van Stöcker en van den heiligen geest der christelijk-sociale orthodoxie, die het heil van boven brengen zal, — evenzoo denkt men zich de vernieuwing der protestantsche kerk en de bevrijding des volks uit de macht des ongeloofs door de nauwe verbinding der belangen van troon en altaar. De dingen, die komen zullen, werpen reeds hun schaduw, door de wederkomst aan te kondigen van den tijd, toen het gezangboek onder den arm het kenmerk was der goede burgers, der loyale onderdanen en der promotieverdienende ambtenaren.

Zal die tijd werkelijk terugkeeren? Wij willen er niet aan gelooven, noch er ons bang voor maken, dat aan het zelfzuchtig verbond van vrome eer- en heerschzucht met politiek gunstbejag eene toekomst van heerschappij in staat en kerk zou beschoren zijn. Daarvoor staat het Duitsche vorstenhuis toch te hoog om dienstknecht te worden van een verbonden priesterdom en jonkerdom; daarvoor is de staatkundige traditie van den roemrijken tijd dien wij doorleefden toch te machtig, om voor de taal van een vroom conventikel te verstommen. Reeds heeft zich de verontwaardiging uitgesproken over de poging om den naam van den jeugdigen prins dienstbaar te maken aan de oogmerken eener partij, die hem als de opgaande zon toejuicht.

De heeren Duitsche Modernen zullen het in Duitschland ervaren, gelijk de heeren Nederlandsche Modernen het ten onzent ondervinden, met een kerkontbindend levensbeginsel kan men geen kerk houden.

Buiten de kerk sterk, kunnen ze *in* de kerk nooit anders dan een klaaglijke positie innemen.

In de kerk is alleen de Confessioneel *hond op eigen erf*.

KUYPER.

Officieele Berichten uit de Ned. Geref. Kerken.

Diaconaal congres.

Donderdag en Vrijdag den 2den en 3den Februari zal, zoo de Heere wil, het Diaconaal congres gehouden worden te Utrecht, in het »Gebouw voor kunsten en wetenschappen".

Donderdagavond, te 6 ure, aanvang der vergadering.

Vrijdagmorgen, te 10 uur, voortzetting.

Punten van behandeling zijn:

Donderdag: *De bedienende personen.*

Vrijdag: *De bediening*, en *De bediende personen.*

Toegang hebben de afgevaardigden (predikanten, ouderlingen en diakenen) van Gereformeerde kerken, wier namen men verzocht wordt vóór Zondag 29 Januari aan het adres van den heer H. de Wilde, Mulderstraat, Utrecht, op te geven, met den naam van den stemhebb nden diaken.

W. VAN DEN BERGH.
H. HOEKSTRA.
N. A. DE GAAY FORTMAN.

Amsterdam, 19 Jan. 1888.

Anderen kerkelijken bladen wordt beleefdelijk verzocht dit bericht over te nemen.

Aan de kerkeraden der Ned. Ger. kerken (doleerende).

De kerkeraad der Ned. Ger. kerk (doleerende) te Bozum, krachtens het ambt der gelooyigen, onder medewerking der genabuurde kerk van